



СЛУШАЈ СТАРИЈЕ

(Енес Халиловић: *Секвоја*, Културни центар Новог Сада, Нови Сад, 2022)

Најновија збирка пјесама Енеса Халиловића припада оним књигама поезије које читаоцу одмах изазову осјећање да је изабрао прави наслов. Од првих стихова („само секвоја има ожиљке од грома, али то не / ствара у њој гордост“) тече поезија писана сигурном руком, квалитативно усаглашена, с осцилацијама само изнад високо постављеног стандарда. У поређењу с претежним дијелом савремене домаће пјесничке продукције, гдје и добронамјерно око у многим збиркама често узалуд трага за понеким успјелим стихом, у *Секвоји* ће пак и оштар критички поглед прилично безуспјешно ловити слаба мјеста. И када мијења тоналитет, а опет остаје у свом поетском регистру, Халиловић држи једну постојану звучну раскош, исту такву мисаону разговјетност и, што је најважније, високу мјеру умјетничке особености свог пјесничког гласа. Најразноврснији приступи којима пјесник долази до пјесме, од медитација над биографским необичностима, преко аутопоетичких рефлексција, до апстрактне мисаоне упитаности, једнако су функционални у Халиловићевим стиховима и то је оно што ову књигу у првом реду чини ванредно успјелом.

Прва пјесма под насловом „Егзистенција“ интонира поетску атмосферу збирке: у њој се специфично трансформисана мелвиловска фасцинација огромношћу живог свијета, који далеко надилази човјекове димензије, сели из животињског у биљни универзум. Ишмаилова метафизичка потресеност пред галонима крви која истиче из пресјечене аорте морске немани прометнула се у Халиловићевом пјесничком микрокосмосу у филозофску загладаност ка дрвету-цину, пред чијом висином, обимом, дуговјечношћу и свим осталим параметрима с којима је човјек самјерен, може да се заниједи, или запјева. Халиловић ради потоње и између осталог каже: „запремина највеће секвоје довољна је за израду / девет милијарди чачкалица. зашто економисти / сматрају да девет милијарди чачкалица вриједи више / од једне секвоје?“; затим: „са секвоје на све стране пружа се одличан видик, али / секвоја има једно око мање од Киклопа“; или: „да ли дан секвоје може стати у 24 сата?“ и томе слично на задату тему и све тако у виртуозном надигравању самог себе. И бизарна наука и митолошке реминисценције, ерудиција и филозофско-поетска запитаност, све се то подједнако добро пред читаочевим очима промеће у лирски квалитет, како у овој, у извјесном смислу програмској пјесми, тако и у остатку збирке.

Било да пише слободним стихом, што је претежан облик Халиловићевих пјесама, или да им придаје извјесну версификацијску строгаћу, пјесник с подједнаким успјехом савладава своју поетску материју. Из пјесме „Рам“, кроз чију апстрактну рефлексiju

провијавају густе лирске парадокси, одјекује мелодија која евоцира Јосифа Бродског у преводу Стевана Раичковића: „што је унутра, то је изван: / безводно, а није суво, / безвучно, а није глуво. // у раму ни слова ни броја ни јединке ни роја. / у раму ни скелет ни ткиво, / јер ту је мртво налик на живо.“ Халиловић не посеже за везаним стихом тек да би унио одређену динамику у композицију збирке, или просто умјетничке игре ради. Њему рима, метар и строфа служе да произведе специфичан метаметрички ефекат и призове, када му је то потребно, ехо старих мајстора у сазвучје хармоније коју компонује. Тако ће се у пјесми „Играчке“, посвећеној италијанским завојевачима затеченим на нашим странама, из складних терцина зачути „језик Петрарке“, којим су ти солдати говорили: „Кад стигоше, пловином века, / војници, чисти, распевани, драги, / пекли су рибе поред наших река, // наше рибе, а понекад и жабе, / у сваком часу љубазни и благи / штипкали су цурице и бабе; // весељаци, одани виолини, / читали сонете Микеланђела, / пратили их Верди и Паганини“.

У разуђеном ритму *Секвоје*, коју карактерише општи тон Халиловићевог заносног лирског приповиједања, проналазе се и неколике изузетне поетске минијатуре, као ефектне синкопе основном, прилично уједначеном току пјевања. То су углавном слике људске пролазности, односно трагике човјековог постојања, којима пјесник не даје готово никакву језичку надградњу, већ их оставља саме себи довољне као свједочење једне спознаје, или као врсту *сувишне песме*, ако се још једном присјетимо Раичковића. Ево их цијеле: „дрвена клупа / поред дрвеног стола. // нико на њој. / ништа на њему“ („Пејзаж“); „нек ми се јави / ратни војни инвалид / који користи десну ципелу / број 43, / ради заједничке куповине“ („Човек чита огласе после рата“). Један од знакова поузданости Халиловићевог пјесничког гласа који никад не изневјери управо је способност да се овако прецизно подеси јачина поетског онеобичавања: понекад је потребан огроман напор да се напише пјесма, да се слажу слојеви смислова један у други, или да се вриједно циједи значење из суве дреновине стварности, а некада пјесма *већ постоји*, само што још увијек није то док се пјесник не задеси поред ње.

Халиловић је овога и те како свјестан и зато у *Секвоји* корпус најусредсређеније исписаних, и понајбољих пјесама у збирци, припада кругу оних аутопоетичких. Унеколико конвенционалну, мада свакако ефектну „Умјетност удварања“, у којој је пјеснички позив уврштен у разноликост љубавних игара у природи, прати урнебесни аутопоетички скерцо „Трава и дим“. Лирски сиже о једној оригинално изведеној освети комшији апотекару, коме је за неку пакост узвратио убацивши му кришом прасе у двориште (рачунајући на муслимански табу везан уз ту животињу), пјесник завршава закључком о тој својој давној *свињарији*: „ово сам рекао због овога што ћу рећи. / свака злоба личи на злогника. / као што песма личи на песника“. Колико само аутоироније у овим стиховима и у читавој пјесми коју они закључују; а опет, колико ведрине, колико спремности да се у једној проширеној метафори, разарајуће и суверено подсмјешљивој на сопствени рачун, предочи слика властитог партиципирања у српској књижевности из свог новопазарског вилајета. Халиловићева бескомпромисност равна је и у овом случају само беспрекорности изведбе, у коју радозналом читаоцу остављамо да се сам увјери.

Међутим, Халиловић не би био пјесник какав јесте да овим веселим тактовима не придода скалу топлог поетског сентимента кроз призване породичне успомене, из којих му долазе далеки подстицаји за најплеменитија (умјетничка) дјела. Описујући сиротињу својих горштачких предака с Пештере или Голије, Халиловић је дао један незаборавни аутопоетички медаљон, који сјаји најчистијом свјетлошћу поезије: „горштаци моји, / обукли шта су имали и кренули у град / да се бака слика за личну карту; // скромна, већ болесна старица, / имала је десет порођаја иза себе, / али ништа од козметике; // уздахнула; // *остружи прстима црно са тигања / и намажи обрве, нека сијају*, рече деда; // рођен сам неку годину касније, / а тај препричани догађај добих као наследство: // бити пјесник; / дати лепоти све што немаш“ („Пржење“). Матија Бећковић је једном приликом рекао за своје пјесништво да у њему с ријечима ради исто што и његова баба са федерима, шрафовима и осталим *непотребним* дрангулијама које вјечито сакупља и пред неповјерљивим укућанима, када затреба, побје-доносно вади из џепова. Халиловић је добио нешто другачији, а опет сличан наук од своје баке и његова је поезија опоро, колико и тачно, описана сликом мучног труда да се од толико испошћеног свијета изгребе, као оно црно са тигања, зрнце пјесничке љепоте.

Секвоја је књига која ће својим богатством различитим читаоцима дати различите ствари. У њој ће више пјесама бити проглашавано фаворитом, у зависности од тога ко и како збирку буде читао. Овом читаоцу пјесма „Обала“ остаће као најјачи утисак не само *Секвоје* и не само Халиловићевог пјесништва и не само савремене поезије... То је тренутак када пјесник досегне највишу степену свог лирског успијања ка тајни стварања, а из његовог гласа се не чује ништа до блажности, захвалности, стишаног химничног тона упућеног свијету, у којем ипак постоји некакав поредак, а за чо-вјека некаква нада: „Зеф, католик, Албанац. Старац младог осмијеха. / глас му бијаше хрпав и тих као и свакоме / ко земљу обрађује. ако идеш из Бара према Улцињу, / са десне стране, близу мора, његова је башта. / на десетак ари. прокрчио трње и макију, уклонио / змијска легла, запрашио ројеве комараца. / данас, то је пејзаж загладан у море: стабла су / под конач засађена и брижно окопана – као / да су између два ока израсла. а испод – / стијена коју море лиже. изнова, гледам ту башту – / одмарам се временом што је било. / слушам таласе – умарам се временом што ће бити. / ту, изнад куће, брескве расту племенитог сока / и мандарине од којих се болести скривају, а дуж ограде грожђе, црно и бијело, / лозе су једна кроз другу срасле као плетенице. / под кућом, наранџе нуде плод танке коре, / а без и једне шпиге, и киви – пружио се према тераси, / а плодови му стоје у зраку и њишу се / на вјетру морском. / ту су и лимунова стабла, на њима плодови / поносни као звијезде. и мудре смокве / што свјетло у лијек претварају. и четири маслине, / на литици, трепере и дошаптавају се. поред / баште и путељак / којим сам тако често пролазио. *уђи, убери нешто*, / говорио је, а ја сам одбијао, нећкао се / он би онда набрао воће, и пружао ми. / Зеф, старац младог осмијеха. / окопавао, заливао, и отпловио. на другу обалу.“ Ова ода благородности, човјекове и природине у савезу, достојна је онога што описује: пјесник ју је наставио у својим племенитим стиховима.

То је тако јер је Халиловић добро дијете српске поезије: он слуша старије од којих увијек има чега паметног да се чује, па зато тако лако и тако често долази до предочених резултата. Било да је ријеч о секвоји, баки или старцу Зефу, он је стално у тајном дослуху са бићима која знају шта је (дуго)вјечност, па се то знање отуда и прелило као старо вино у његове стихове. Зато и нема никакве сумње да је ријеч о поезији која ће и сама читалачки доживјети дубоку старост.